

שיפוט גופני בימים ההם

שלמה דורי – מוזיאון וארכיון הרפת, יפעת

אוריאל לוי – פעיל בהמ"ב וחבר בית זרע; יעקב כבשנה (עצמון) מדריך ראשי של מחלקת ההדרכה; מנחם שטייגלברג (שגב) מורה לגידול בקר במקוה-ישראל; דר' פינצ'י מומחה לגידול צאן ובעלי-חיים בכלל, ואפרים שמאראגד – מזכיר המ"ב.

בפני הוועדה המכובדת עמדה שאלה לא-פשוטה – העדר הארצי היה מורכב מערב רב של טיפוסים: גזעים טהורים ודרגות הכלאה שונות. היו בלדיות, דמשקאיות, בירדיות והולנדיות טהורות, ודרגות רבות של הכלאות בין "הגזעים המקומיים" לבין פרים הולנדיים. פתח את הדיון אוריאל לוי וציין שנמצאו עד כה כ-2000 פרות ו-50 פרים, ולרגל ריבוי גזעים, וכן הפרשי גיל בחומר הנמדד – יש צורך להתייעץ על דרכים ושיטות לסיכום החומר.

יעקב כבשנה הציע לחלק את הנתונים לפי גילים מ-3–4 שנים, 4–5 שנים, 5 שנים ומעלה וגם להתייחס בנפרד לפי אזורים: 1. עמק הירדן והעמק המזרחי; 2. העמק המערבי, יהודה ושומרון. הוא גם הציע לשרטט ציורים גראפיים על נייר מילימטרי, של פרופיל לרוחב הגוף ולשטח העליון של הגוף.

הצעתו של דר' פינצ'י, להוציא מן הסקר את הבקר הבירותי – לא התקבלה. דר' הירש חשב שקודם צריך להחליט מה ברצוננו להשיג מהחומר ומעיבודו.

החלטות הכנס היו:

1. החומר נמסר ליעקב בלויקוף לעיבוד ראשון לפי גזעים טהורים, דרגות הכלאה ולפי אזורים.
2. כל החומר על בקר סורי יעובד ביחד

היום כשאנו קוראים ב"משק הבקר והחלב" רשימות מעניינות של דוד דרור ודוד בן-עזריאל על שיפוט גופני של פרות, או מבקרים בתצוגות בקר ושומעים הסברים על מבנה הגוף של "היפהפיות" המוצגות שם, ברור לנו שלתכונות של מבנה גוף השפעה גדולה לא רק אסטטית, אלא גם כלכלית וממשקית. יש מושגים ופרמטרים, פחות או יותר אובייקטיביים לצורת העטין, התאמתו לחליבה מכנית, חוזק רגליים וזוית עמידתן, הקף החזה והכרס, רוחב אגן הירכיים והקשר של כל אלה עם סיכויים להישרדות של הפרה ברפת, רגישותה למחלות עטין, כושר צריכת מזון ועוד ועוד... הנתונים נלקחים מתוצאות שיפוט בשדה על ידי בעלי מקצוע מנוסים, למחשב ומעובדים לפי אבות הפרות, גיל, תנובה ועוד.

אך התחלת המודעות לקשר בין מבנה גוף לתכונות בעלות חשיבות כלכלית-משקית היתה הרבה יותר מוקדמת. כבר בשנת 1922 מבצע הדר' סלו יונס מדידות גוף וביקורת חלב ושומן ל-78 פרות "בלדי", 94 "גולניות", 44 "דמשקאיות", 32 "בירותיות", ו-29 "גרמניות". וכל זה מלווה ב-586 ביקורות חלב ושומן.

ב-1957 מבצעים דר' הירש ודר' שינדלר מדידות גוף לבקר "סורי" והכלאותיהן. ב-1941 נעשה נסיון ראשון לבצע את הסקר של מדידות גוף בצורה מסודרת יותר.

ב-1941 19.2 מתקיימת בתל יוסף ישיבה של בעלי מקצוע, מהבולטים בארץ בנושא זה. בישיבה השתתפו: יעקב בלויקוף (פלג) אשר עבד כמורה לגידול בקר בבן-שמן; דר' הירש, גנטיקאי בעל השכלה רחבה בגידול בעלי-חיים;

דוגמה לרישום פרטי הניסוי להשבחת עטינים

בכל פרה (האם) ובתה (בת הפר האנגלי המשביח!?) צולמו עטיניהן מלפנים ומן הצד. כאן נביא שתי תמונות שצולמו מלפנים. כמו כן, נרשמו פרטי הפרה ושיפוט עטינה (הכל בכתב-יד לבן ע"ג שחור).

הפרה: מריאן	הפרה: מונטי
המשק: חולדה	המשק: חולדה
נולדה: 29.10.61	נולדה: 10.52
המליטה: 4.6.64	המליטה: 29.10.61
הפר: הךד	הפר: לְבָנֶהם גְרִיטוּד
העגלה: מונטי ג'	העגלה: מריאן
תאריך צילום: 9.8.64, 8 שעות אחרי החליבה	תאריך צילום: 7.2.62, 4 שעות אחרי החליבה
עומק העטין: קדמי 10, אחורי 15	עומק העטין: קדמי 36, אחורי 46
אורך העטין: 40 ס"מ	אורך העטין: 47
עומק העטין ביחס לעקב: 6 ס"מ	עומק העטין ביחס לעקב: 18 +
צורת עטין כללית נאה	צורת עטין כללית: תלוי ומשופע מאד
המרחק בין הפטמות הקדמיות: 20	המרחק בין הפטמות הקדמיות: 19
המרחק בין הפטמות האחוריות: 4	המרחק בין הפטמות האחוריות: 12

השיטה של הקפאת זרמה, הבריטי פולג' הכין משלוח זרמה לחמישה פרים אשר הצטיינו באנגליה בתנובה ובמבנה עטין טוב מאד.

בימים ההם הזרמה היתה בטמפרטורה של 70°C – ונשלחה בקרח יבש. הוזרעו פרות עם עטינים גרועים. כל האמהות צולמו וכעבור 4 – 5 שנים צולמו עטיני הפרות (בנות פרים אנגליים). הצילומים בוצעו קרוב ככל האפשר למועד ההמלטה ומיד מספר שעות אחרי החליבה. התוצאות היו מאכזבות. למעט מקרים בודדים, עטיני הבנות היו גרועים כמו של האמהות. בניסוי זה הובאו ארצה 2000 מנות זרמה. ההתעברות היתה נמוכה ובסה"כ נשארו 100 בנות לשיפוט.

הניסוי הזה, אשר בהקפו ובמאמצים אשר הושקעו בו הוא ללא ספק מרשים, איכזב. אך הוא לא קטע את המאמצים לשיפור העטין. כשמתבוננים בתמונות של עטיני הפרות אז, אין ספק שמאז חל שיפור גדול, כן על ידי שימוש בפרים אמריקאיים וקנדיים, משפרי מבנה עטין, כן על ידי הוצאה מזורזת של פרות בעלות עטין גרוע וחולות כרוניות במחלות עטין, או פרות לא-מתאימות לחליבה מכנית. האלבום עם תמונות מהנסיון נמצא אצלנו בארכיון. עד כאן ההיסטוריה. העבודה השיטתית של מבנה גוף ושימוש נכון בזרמת פרים חיוביים לגבי תכונות גופניות, בעלות חשיבות כלכלית-ממשקית מבטיחים שפרת העתיד שלנו תהיה הרבה יותר מושלמת.

המדי

ובנוסף יש לעבד בנפרד את הדמשקאיות. 3. כל הפרות מדרגות הכלאה לא ידועות יצורפו לדור 2.

4. הסיכומים יהיו במספרים אבסולוטיים ויש לציין מקרים קיצוניים משני צדי הקשת. יש לציין חישובים לגבי גובה הדבשת בכל הגזעים והסוגים.

5. פרות הולנדיות ואוסטרליזיות יחולקו לשני סוגים: א. ילידות חו"ל; ב. ילידות הארץ.

6. לאחר העיבוד הראשון ימסר החומר לדר' הירש, ליעקב כבשנה ולדר' פינצ'י, לשם עיבוד סופי ומסקנות זואוטכניות. בישיבה הבאה יוחלט על צורת הפרסום.

ב-1957 הגיע פרופ' רענן וולקני למסקנה, שצורת העטינים של הפרות הישראליות גרועה ביותר וגורמת לבעיות קשות בחליבה מכנית ונוזקים כלכליים במחלות עטין. הוא התרשם מאד מפרסומים של מועצת החלב הבריטית, בה הופיעו פרות עם עטינים מצויינים. באותה שנה ביקר בארץ הלורד רוטשילד מאנגליה. הלורד, אשר גם בעבר תמך בניסויים בבעלי-חיים בארץ, התייחס בחיוב להצעתו של רענן וולקני להביא לארץ זרמה קפואה של פרים בריטיים משביחי מבנה עטין.

הלורד רוטשילד שלח ארצה את איש המקצוע של מועצת החלב הבריטית – הודג'ס, לשם בדיקת המצב. הדו"ח של הודג'ס המליץ על הצעתו של רענן וולקני. ממציא

ביקור במוזיאון הרפת ביפעת

לפני מספר שנים הקימה ההתאחדות מוזיאון לענף רפת החלב לצד המוזיאון לראשית ההתישבות בעמק יזרעאל אשר בקיבוץ יפעת. בתוך אותו מבנה של מוזיאון הרפת שוכן גם ארכיון הענף ובו חומר תיעודי רב-גווני למכביר אודות ראשית הענף והחלוצים שהקימוהו בארץ-ישראל בראשית המאה הנוכחית.

ביקור במוזיאון הוא תענוג וחוויה אמיתית לכל רפתן וחקלאי בכלל – אולם הוא צריך להיות חובה וחלק מתכנית הלימודים לכל התלמידים (והמורים ומדריכים), אשר בבתי הספר החקלאיים באשר הם. שעות הביקור במוזיאון הן 7.30 – 11.30 בימים א' – ה'. רצוי לתאם ביקור של כיתות שלמות עם האחראי על המוזיאון, הח' שלמה דורי, טלפון 6548754*06.